

Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi

*Analysis of RCEK Questions in the Higher Education Institutions Examination within the Framework
of the Secondary RCEK Curriculum*

Yakup UZUNPOLAT

ORCID: 0000-0001-7263-1010

E-Posta yakup.uzunpolat@atauni.edu.tr

Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve
Din Bilimleri Ana Bilim Dalı,

*Research Assistant, Faculty of Theology, Department of Philosophy
and Religious Sciences,*

Erzurum-Türkiye

ROR ID: 03je5c526

Ahmet ÇAKMAK

ORCID: 0000-0002-4351-156X

E-Posta ahmetcakmak@atauni.edu.tr

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve
Din Bilimleri Ana Bilim Dalı,

*Assoc. Prof., Faculty of Theology, Department of Philosophy and
Religious Sciences,*

Erzurum-Türkiye

ROR ID: 03je5c526

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Uzunpolat, Yakup - Çakmak, Ahmet. "Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (Eylül 2023), 371-393. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1238954>

Date of Submission (<i>Geliş Tarihi</i>)	18. 01. 2023
Date of Acceptance (<i>Kabul Tarihi</i>)	30. 05. 2023
Date of Publication (<i>Yayın Tarihi</i>)	15. 09. 2023
Article Type (<i>Makale Türü</i>)	Research Article (Araştırma Makalesi)
Peer-Review (Değerlendirme)	Double anonymized - Two External (<i>İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme</i>).
Ethical Statement (<i>Etik Beyan</i>)	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (<i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i>)
Plagiarism Checks (<i>Benzerlik Taraması</i>)	Yes (<i>Evet</i>) – Turnitin / Ithenticate.
Conflicts of Interest (<i>Çıkar Çatışması</i>)	The author(s) has no conflict of interest to declare. (<i>Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.</i>)
Complaints (Etik Beyan Adresi)	suifdergi@gmail.com
Grant Support (<i>Finansman</i>)	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research. (<i>Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.</i>)
Copyright & License (Telif Hakkı ve Lisans)	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. (<i>Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.</i>)

Özet

Türkiye’de üniversitelere merkezi sınav sistemi ile girilmektedir. Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) adı altında dil sınavı hariç iki sınav yapılmaktadır. Bu sınavlar Temel Yeterlik Testi (TYT) ile Alan Yeterlik Testi (AYT) sınavlarıdır. Bu sınavlarda üniversite adaylarına matematik, Türk dili ve edebiyatı, coğrafya, fizik gibi birçok dersten sorular yöneltilmektedir. 2013 yılında üniversite sınavlarında din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) dersinden de soru sorulmaya başlanmıştır. TYT’de DKAB dersinden 5 soru, AYT’de ise DKAB dersinden 6 soru yer almaktadır. Üniversiteye giriş sınavlarında yılda toplam 11 soru sorulmaktadır. Üniversite sınavlarında DKAB dersi kapsamında soruların yer alması çeşitli tartışmalara neden olmuştur. 1982’den beri zorunlu olan DKAB dersi ilkökul dördüncü sınıftan itibaren on ikinci sınıfa kadar haftada iki ders saati okutulmaktadır. DKAB dersi amacı, içeriği, mecburiyeti gibi birçok açıdan hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tartışılmış ve tartışılmaya da devam etmektedir. Bu tür tartışmalar ortaöğretim DKAB öğretim programının daha da geliştirmesine ve ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap üretebilmesine yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada ise üniversite sınavlarında sorulan DKAB sorularının çeşitli yönleriyle analiz yapılarak DKAB dersi ile ilgili tartışmalara katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Araştırmanın temel varsayımı öğretim programlarından, ders kitaplarından, öğretmen yetiştirme politikalarından bir dersin felsefesi ve yaklaşımına yönelik çıkarımlarda bulunulabileceği gibi üniversite sınav sorularından da çıkarımlar elde edilebileceğidir. Çünkü üniversite sınavındaki sorular Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen öğretim programlarındaki konu ve kazanımlardan gelmektedir. Bu çerçevede araştırmanın problem cümlesi “Üniversite sınavlarındaki DKAB soruları ile ortaöğretim DKAB öğretim programı arasında nasıl bir ilişki vardır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Ortaöğretim DKAB öğretim programının YKS sorularına yansımaları bir durum olarak belirlenmiş, bu çerçevede analizler yapılmıştır. Araştırmanın kapsama alınan soruları ise 2019 ila 2022 yılları arasında çıkan 44 DKAB ders sorusu oluşturmaktadır. Veri analiz sürecinde şu adımlar takip edilmiştir. Öncelikle sorular araştırmacılar tarafından birkaç kez okunmuş ve birbirlerinden habersiz bir şekilde sınıf, ünite, amaç ve yenilenmiş Bloom taksonomisi dağılımları yapılmıştır. Sonrasında araştırmacılar bir araya gelerek bu dağılımları karşılaştırmış ve son şeklini vermiştir. Sonrasında soruların özellikleri sayısallaştırılarak SPSS programına aktarılmış ve frekans ve yüzde analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre TYT’deki DKAB soruları sınıflara göre orantısız dağılmaktadır. Ancak AYT’deki soruların sınıflara göre normal dağılmaktadır. Ortaöğretim DKAB öğretim programındaki iki ünite hariç tüm ünitelerden sorular bulunmaktadır. YKS soruları programın amaçlarına göre incelendiğinde bir amaç cümlesi hariç olmak üzere diğer amaçlarla ilgili sorular bulunmaktadır. YKS sorularının programın amaç ve içeriğini kapsadığı söylenebilir. Yenilenmiş Bloom taksonomisine göre yapılan tasniflerde ise soruların neredeyse tamamı “kavramsal” ve “olgusal” bilgi boyutları ile eşleştirilmiştir. Bunun yanı sıra soruların yaklaşık %95’i “hatırlama” ve “anlama” basamağından sorulmuştur. Zira bu basamaklar en birincil basamaklardır ve uzun süreli bellekten sorunun hatırlanmasını ve anlam çıkarmayı amaçlamaktadır. PISA ve TIMSS gibi uluslararası sınavlar üst düzey bilişsel becerilere değer verirken, Türkiye’deki YKS gibi ulusal sınavlarda ezber bilgiye öncelik verilmesi eğitimin hedefleri açısından kabul edilebilir bir durum değildir. DKAB dersinden YKS’de soru çıkmasının dersin içerik ve eğitim durumlarına etkisinin ise araştırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Üniversite Sınavları, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Sınav Soruları, Kapsam Geçerliliği.

Abstract

Universities in Turkey admit students through central examinations. Under the scope of the Higher Education Institutions Examination (HEIE), there are two examinations, excluding the language examinations. These are the Basic Proficiency Test (BPT) and the Field Proficiency Test (FPT). In these examinations, there are questions from the courses such as mathematics, Turkish, geography, history and physics. Since 2013, questions from the Religious Culture and Ethical Knowledge (RCEK) have also been asked in these examinations. There are five questions from the RCEK in the BPT, and six questions in the FPT. A total of 11 questions are asked in the university entrance examinations each year. The inclusion of the RCEK questions in the university exams has caused various debates. The RCEK, which has been compulsory since 1982, has been taught two hours a week from the fourth grade to the 12th grade. The purpose, content and compulsory nature of the RCEK course have been and continue to be debated both nationally and internationally. Such debates help the RCEK curriculum to develop further and to produce answers to emerging needs. In this study, it is aimed to contribute to the discussions about the RCEK by analyzing various aspects of the RCEK questions asked in the university examinations. The basic assumption of this research is that as it is possible to deduce from curricula, textbooks, teacher training policies about the philosophy and approach of a course, that is also possible from the questions in the university examinations. That is because the questions in the university examinations come from the subjects and attainment targets in the curriculum prepared by the Ministry of National Education. In this context, the problem sentence of the research is "What is the relationship between the RCEK questions in the university examinations and the secondary RCEK curriculum?". The research was designed according to the case study, which is one of the qualitative research methods. The reflection of the secondary RCEK curriculum on the HEIE questions was identified as a case, and analyzes were made within this framework. The questions included in the scope of the research consist of the 44 RCEK questions between 2019 and 2022. The following steps were followed in the data analysis process. Firstly, the questions were read several times by the researchers and the distributions of class, unit, objective and the Revised Bloom's Taxonomy were made without each other's knowledge. Afterwards, the researchers came together, and these distributions were compared and finalized. Afterwards, the characteristics of the questions were digitized and transferred into the SPSS program and frequency and percentage analyses were performed. According to the findings obtained from the study, the questions in the BPT are distributed disproportionately according to the grades. However, the questions in the FPT are normally distributed according to the grades. There are questions from all units apart from two units in the secondary RCEK curriculum. When HEIE questions are examined according to the aims of the curriculum, there are questions about all of them except one. It can be said that HEIE questions cover the aims and content of the RCEK curriculum. In the classifications made according to the Revised Bloom's Taxonomy, almost all of the questions were matched with "conceptual" and "factual" knowledge dimensions. In addition, approximately 95% of the questions were asked at the "remember" and "understand" dimensions. These dimensions are the most primary ones and aim to remember the problem from long-term memory and make sense of it. While international examinations such as the PISA and the TIMSS value high-level cognitive skills, that national examinations in Turkey such as the HEIE prioritize rote knowledge is not acceptable in terms of the goals of education. There is a need for further studies on the effect of the RCEK questions in the HEIE on the content and educational situations of the course.

Keywords: Religious Education, University Examinations, Religious Culture and Ethics Knowledge, Exam Questions, Scope Validity.

Giriş

Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi adıyla kurulmuş ve 2011 yılında isim olarak son şeklini almıştır. ÖSYM yılda 50'ye yakın sınav gerçekleştirmektedir.¹ Yabancı Dil, kurumlarda yükselme, üniversiteye giriş, akademik personel sınavları bunlardan bazılarıdır. Üniversiteye giriş sınavlarında² Türkçe, matematik, geometri, tarih, coğrafya, felsefe, psikoloji, fizik, kimya ve biyoloji alanlarından soru gelmektedir. Din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) dersinden soru sorulması ise diğer derslere nispeten daha yeni bir uygulamadır. Zira 2013 yılında üniversite sınavlarında DKAB dersinden sorular sorulmaya başlanmıştır.³ Bu durum çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Zira Türkiye'de DKAB derslerinden muaf olan gayrimüslim öğrenciler bulunmaktadır. Böyle bir durumda öğrencilere muaf olduğu dersin konularından soru sorulacaktır. Bunun için Yükseköğretim Genel Kurulu'nun 01/02/2013 tarihli toplantısında ortaöğretim kurumlarında DKAB dersini almak zorunda olmayan veya farklı müfredat ile alan öğrencilere mahsus olmak üzere, 2013 Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) Sosyal Bilimler Testinde yer alan DKAB sorularından bu öğrencilerin muaf tutulmasına ve söz konusu öğrencilere DKAB soruları yerine YGS'de Sosyal Bilimler Testinde yer alan Felsefe alanından 5 soru sorulmasına karar verilmiştir.⁴

Türkiye'de sınav sistemlerinin kısa zaman aralıklarında değişmesi nedeniyle günümüzde farklı bir uygulama vardır.⁵ Yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) adı altında dil sınavı hariç iki sınav yapılmaktadır. Bu sınavlar Temel Yeterlik Testi (TYT) ile Alan Yeterlik Testi (AYT) sınavlarıdır. TYT olarak isimlendirilen ilk sınavdaki Sosyal Bilimler Testi'nden DKAB dersinden 5 soru bulunmaktadır. Ayrıca DKAB dersten muaf olanlar için bu testte ilave 5 felsefe sorusu daha bulunmaktadır. AYT'de ise Sosyal Bilimler Testi-2 başlığı altında söz konusu test grubundan DKAB dersinden 6 soru bulunmaktadır. Burada da

¹ <https://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html>

² Üniversite sınavları öğrenci seçme sınavı, yüksek öğretime geçiş sınavı, lisans yerleştirme sınavı ve günümüzde Yüksek Öğretim Kurumları sınavı genel adı ile temel yeterlik ve alan yeterlik testleri şeklinde anılmaktadır. Bu çalışma bütün sınavlar üniversite sınavları şeklindeki halk kullanımı esas alınmıştır.

³ <https://www.osym.gov.tr/TR,883/basin-duyurusu-2013-ygsde-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-sorularinin-yer-almasi-4-ocak-2013.html>

⁴ <https://www.osym.gov.tr/TR,889/2013-ygsde-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-sorularinin-yer-almasi-15022013.html>

⁵ https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/YKS/kilavuz_11022022.pdf--klavuz--47-48

DKAB dersinden muaf olanlar için ilave 6 felsefe sorusu bulunmaktadır. Bu durumda DKAB dersinden yılda toplam 11 soru bulunmaktadır.

DKAB dersleri yaklaşık yarım asra dayanan tecrübesi ile Türkiye’de zorunlu olarak ilkokul dördüncü sınıftan itibaren on ikinci sınıfa kadar haftada iki ders saati ve zorunlu olarak okutulmaktadır. DKAB dersi amacı, içeriği, muhtariyeti/mecburiyeti gibi birçok açıdan hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tartışılmış ve tartışılmaya da devam etmektedir. Bu tür tartışmalar ortaöğretim DKAB öğretim programının kendini geliştirmesine ve ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap üretebilmesine imkân tanımaktadır. Bu çalışmada ise üniversite sınavlarında çıkan DKAB sorularını çeşitli yönleriyle analiz ederek DKAB dersi ile ilgili tartışmalara katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu araştırmada öğretim programlarından, ders kitaplarından, öğretmen yetiştirme politikalarından bir dersin felsefesi ve yaklaşımı okunabileceği gibi üniversite sınavlarına yansımından da okunabileceği varsayımıyla hareket edilmiştir. Çünkü üniversite sınavında aday Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen derslerden sorumlu olmaktadır.⁶ Mesela 2022 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca yayınlanan (ÖSYM Tarafından 2022 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar belgesinde DKAB testi için ortaöğretim DKAB öğretim programının kazanım ve açıklamaları bulunmaktadır.⁷ Soruların ortaöğretim DKAB öğretim programı çerçevesinde analiz edilebilmesi için kapsam geçerliliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Kapsam geçerliliği bir ölçme aracının ölçülmek istenilen özellikleri kapsayıcı bir şekilde ölçebilmesi ve dengeli bir şekilde örnekleyebilmesidir.⁸ Bunun için belirtke tablosu gibi tablolar hazırlanarak uzman görüşü veya deneyimli öğretmenler ile soruların konu ya da davranışları örnekleyip örneklemediği araştırılır.⁹

Bu çerçevede araştırmanın problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir: Üniversite sınavlarındaki DKAB soruları ile ortaöğretim DKAB öğretim programı arasında nasıl bir ilişki vardır? Araştırmanın temel sorusu çerçevesinde alt soruları ise şu şekilde belirlenmiştir:

⁶ Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi, “2022 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzu” (ÖSYM, 2022), 47-48.

⁷ Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, “(ÖSYM Tarafından 2022 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar” (Millî Eğitim Bakanlığı, 2022).

⁸ Ceyhan Ozan, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (Ankara: Sage Yayıncılık, 2013), 43.

⁹ Leyla Küçükahmet, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003), 198.

- Üniversite sınavındaki DKAB sorularının sınıflara dağılımı nasıldır?
- Üniversite sınavındaki DKAB sorularının ünitelere göre dağılımı nasıldır?
- Üniversite sınavındaki DKAB sorularının ortaöğretim DKAB öğretim programının amaçlarına göre dağılımı nasıldır?
- Üniversite sınavındaki DKAB sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisindeki (YBT) dağılımları nasıldır?

Literatürde çeşitli dersler açısından ÖSYM'nin hazırladığı soruların analizleri yapılmıştır. Mesela üniversite sınavındaki fizik soruları¹⁰, Türkçe paragraf soruları¹¹, kamu personeli seçme sınavındaki coğrafya sorularının Bloom taksonomisine göre analizi¹² bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sınavındaki DKAB sorularının çeşitli yönleriyle analiz edildiği çalışma¹³ dışında DKAB sorularının üniversite sınavları özelinde değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Ancak konu ile ilgili sınırlı bir rapor yayınlanmış olsa da ilgili raporda veriler günlük gazetelerin tespitlerine dayanmaktadır.¹⁴ YKS sorularını birkaç yönden analiz eden bu çalışmayı önemli kılan birinci neden bu eksikliğin giderilmesi zikredilebilir. İkinci neden olarak ise DKAB dersinden soru çıkması güncelliğini koruyan bir tartışmadır. Bu tartışmanın temel argümanı gayrimüslimler için zorunlu olmayan bir dersten öğrencilerin sorumlu olmasının fırsat eşitliğine aykırı olduğu iddiasıdır. Zira DKAB dersinden YKS'de soru sorulması her bir öğrencinin aynı sorularla muhatap olmasını engellemektedir. Araştırmadaki analizler ile soruların konuları, üniteleri, YBT sırası belirlendiğinden bu tartışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. DKAB dersinin yansımaları farklı bir çerçeveden tartışmaya açması da çalışmayı önemli kılan üçüncü nedendir.

2018 yılında ortaöğretim DKAB öğretim programında önemli değişimler meydana gelmiştir. Öğrenme alanları kaldırılmış, içerik değiştirilmiş, beceri öğrenmeyi temele alan ve

¹⁰ Suat Yamak vd., "2016 LYS ve YGS Fizik Sorularının Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar Açısından Analizi", *Cukurova University Faculty of Education Journal* 47/2 (01 Ekim 2018), 798-832.

¹¹ Mustafa Onur Kan - Seyran Duman, "Üniversiteye Giriş Sınavlarında Yer Alan Türkçe Testlerindeki Paragraf Sorularının Çeşitli Açılardan İncelenmesi", *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 9/3 (2021), 1012-1021.

¹² Mücahit Coşkun - Fatih Kartal, "KPSS'de Çıkan Coğrafya Alan Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi", *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/2 (28 Aralık 2020), 625-642.

¹³ Mahmut Zengin, *Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi* (Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2017).

¹⁴ Banu Güre, "Merkezi Sınav Sisteminde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi", *İLKE Analiz* (blog), 16 Aralık 2022.

her bir sınıfta beş üniteden oluşan bir program tasarımı yapılmıştır.¹⁵ Bunun yanı sıra üniversite sınav sistemi de 2018 yılında değişmiştir. Bu nedenlerden dolayı araştırma 2018'den 2022 yılına kadar TYT ve AYT sınavlarında çıkan DKAB sorularıyla sınırlandırılmıştır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma YKS'de çıkan DKAB sorularının kapsam geçerliliğine ve yenilenmiş Bloom taksonomisine göre dağılımına odaklandığından nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Durum çalışması araştırmacının gerçek yaşam güncel sınırlı sistem ya da belirli bir zaman içindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı bir durum betimlemesi ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır.¹⁶ Ortaöğretim DKAB öğretim programında bulunan ünite, kazanım ve amaçların YKS sorularına yansması bir durum olarak belirlenmiş, bu çerçevede analizler yapılmıştır.

1.2. Kapsama Alınan Sorular

Araştırmanın kapsamını 2018 yılından sonraki sınavlarda çıkan DKAB soruları oluşturmaktadır. 2019 ila 2022 yılları arasındaki toplamda 44 sorunun analizi yapılmıştır. Soruların yıllara göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Soruların Yıllara Göre Dağılımı

	f	%
2019	11	25,0
2020	11	25,0
2021	11	25,0
2022	11	25,0
Toplam	44	100,0

Tablo 1'de de görüldüğü üzere her yıl DKAB dersinden üniversite sınavlarında 11 soru sorulmuştur. Her yıl soruların 5'i TYT, 6'sı ise AYT sınavında sorulmuştur. Soruların

¹⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, "Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2010).

¹⁶ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, ed. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015), 97.

sınav türüne göre dağılımları ise Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre soruların %45.5’i TYT’den, %54.5’i ise AYT’den çıkmaktadır.

Tablo 2: Test Türüne Göre Sorular

	f	%
Temel yeterlik testi	20	45,5
Alan yeterlik testi	24	54,5
Toplam	44	100,0

Bu çerçevede araştırmada ele alınan toplam 44 soru bulunmaktadır. Analizler 44 soru üzerinden gerçekleştirilmiş, YKS 2018 yılından itibaren uygulandığından dolayı 2018 ve öncesi yıllarda çıkan DKAB soruları araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmanın sınırlandırılmasına bir başka gerekçe olarak 2018 yılındaki ortaöğretim DKAB öğretim programının güncellenmesi gösterilebilir.

1.3. Veri toplama Süreci ve Analizi

ÖSYM tarafından hem TYT hem de AYT sorularının tamamı kendi internet sitesinde yayımlanmıştır.¹⁷ İlgili yılların soruları bu site üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak için her bir sorunun hangi dağılım altında incelendiğinin bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle sorulara kodlar verilmiş ve bu kodlamalar ilgili tabloda soru sütunu içinde ifade edilmiştir. Sorulara kod verirken ÖSYM’nin yayımladığı soru kitapçığındaki sıralamaya bağlı kalınmıştır. Sorular kodlanırken, sınavın yapıldığı yılın son iki rakamıyla başlanmış ve TYT sorusu “TYT” ve AYT sorusu “AYT” olacak şekilde kodlanmıştır. Örneğin 2020 yılında TYT’de 3. soru için “20TYT3” şeklinde kodlama yapılmıştır. Aynı yıl, aynı sınav türünde birden fazla soru bir sınıflandırmada kullanıldığında ise soru sayıları virgül ile bölünmüştür. Örneğin 2022 yılı AYT 2., 3. ve 4. sorular “22AYT2, 3, 4” şeklinde kodlanmıştır.

Soruların ünite dağılımlarında şu şekilde bir yol izlenmiştir. Ortaöğretim DKAB öğretim programı 2018 yılında güncellenmesine rağmen 2018 yılında üniversite sınavına giren bir öğrenci tamamen eski programdan sorumluyken süreç içerisinde zamanla geriye doğru program ve soru kapsamı yeniden düzenlenmiştir. Mesela 2019 yılında üniversite sınavına giren bir öğrenci 2010 tarihli ortaöğretim DKAB öğretim programın 9, 10 ve 11 sınıf konularından 2018 tarihli ortaöğretim DKAB öğretim programın ise sadece 12 sınıf

¹⁷ Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi, “YKS çıkmış sorular” (Erişim 11 Ekim 2022).

konulardan sorumlu tutulmuştur. Çünkü öğrenci güncellenen program bağlamında sadece son sınıfta dersler görmüştür. Dolayısıyla 2022 yılına kadar 2010 tarihli ortaöğretim DKAB öğretim programı kapsamındaki sorulara muhatap olmuştur. Başka bir ifadeyle 2020 yılında YKS'ye girecek öğrenci 2010 tarihli ortaöğretim DKAB öğretim programının 9. ve 10. sınıflarının kazanımlarından sorumluyken 11. ve 12. sınıf kazanımlarında ise 2018 tarihli ortaöğretim DKAB öğretim programından sorumludur.¹⁸ Bu durum araştırmadaki soruların dağılımında probleme neden olacağı için eski programda belirlenen konuların yeni programda yer aldığı sınıf düzeyi ve üniteler tespit edilerek veriler analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirmelerde bazı sınıf düzeyi ve ünitelerin yerlerinin iki programda da aynı kaldığı görülmüştür. Bu duruma “Allah’ın Sıfatları” konusu örnek verilebilir. Zira bu konu, her iki programda da 10. sınıf 1. ünite olan “Allah İnancı” kapsamında değerlendirilmiştir. Farklılık olan sınıf düzeyi ve ünitelere ise zekât konusu örnek verilebilir. Zekât konusu eski programda 10. sınıf “İslam’da İbadetler” başlıklı 2. üniteye yer alırken yeni programda 9. sınıf “İslam ve İbadet” adlı 3. üniteye yer almaktadır. Benzer şekilde Hinduizm ile ilgili konular eski programda 12. sınıf “Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikleri” adlı 7. üniteye yer alırken yeni programda 12. sınıf “Hint ve Çin Dinleri” başlığı altında 5. üniteye yer almaktadır. Bu konuda bir soru gelmişse 12. sınıf beşinci ünite şeklinde kodlanmıştır. Soruların sınıf ve ünite dağılımları yapılırken soruda geçen kavramlar, sorunun cevap şıkkı, soruda kullanılan ayet ve hadisler öğretim programı içeriğinde aranmıştır. Bu şekilde soru, ilgili ünite içinde değerlendirilmiştir. Eğer ortaöğretim DKAB öğretim programında soru herhangi bir ünite ile ilişkilendirilmemişse ders kitapları içeriklerinden istifade edilmiştir. Ders kitaplarına ise yalnızca bir soruda müracaat edilmiştir.

Soruların amaçlara dağılımında ise şu şekilde bir yol izlenmiştir. Ortaöğretim DKAB öğretim programında on bir amaç bulunmaktadır. Soruların temel amacının ne olduğu tartışılmış ve hangi amaç cümlesi ile ilişkilendirilebileceğine karar verilmiştir. Mesela soruda tanım verilmiş bunun hangi kavramın açıklaması olduğu sorulmuştur. Sorudaki kavram dini bir kavramı işaret ediyorsa birinci amaç ile ilişkilendirilmiştir. Ama başka bir din ile ilgili bir kavram ise dokuzuncu amaç ile ilişkilendirilmiştir.

¹⁸ Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, “(ÖSYM Tarafından 2020 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2020), 71-89.

Soruların YBT dağılımında ise sınıflandırmaya ilişkin açıklamalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Sınıflama ilişkin açıklamalar şu şekildedir:¹⁹

Olgusal bilgi: Öğrencilerin bir disiplin hakkında bilgi sahibi olmak veya bu disiplindeki problemleri çözmek için bilmesi gereken temel unsurlar.

Kavramsal bilgi: Daha büyük bir yapı içindeki temel unsurlar arasında, birlikte işlev görmelerini sağlayan karşılıklı ilişkiler.

İşlemsel bilgi: Bir şeyin nasıl yapılacağı, sorgulama yöntemleri ve becerileri, algoritmaları, teknikleri ve yöntemleri kullanma kriterleri.

Üst bilişsel bilgi: Genel olarak biliş bilgisi ve kişinin kendi bilişinin farkındalığı ve bilgisi. Bilişsel süreç boyutundaki sınıflandırmalar ise hatırlama aşamasında; ilgili bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme, anlama aşamasında; sözlü, yazılı ve grafik iletişim de dâhil olmak üzere öğretimsel mesajlardan anlam çıkarma, uygulama aşamasında; belirli bir durumda bir prosedürü uygulama veya kullanmaya, çözümlenme aşamasında; materyali oluşturan parçaların birbirleriyle ve genel bir yapı veya amaçla nasıl ilişkili olduğunu belirlemeye, değerlendirme aşamasında; kriterlere ve standartlara dayalı yargılarda bulunmaya, yaratma aşamasında ise tutarlı veya işlevsel bir bütün oluşturmak için unsurları bir araya getirmek, unsurları yeni bir model veya yapı halinde yeniden düzenlemeye işaret etmektedir. Sorular YBT çerçevesinde birkaç kez okunmuş ve araştırmacılar tarafından dağılımları yapılmıştır.

Her bir dağılımın yapılmasında yukarıdaki ölçütler çerçevesinde yapılmıştır. Analiz sürecinde sorular birleştirilmiş ve kodlamaya esas olan sıralama usulüne göre bir dosya haline getirilmiştir. Sonrasında ise sorular analizlere tabi tutulmuştur. Veri analiz sürecinde şu adımlar sırayla takip edilmiştir. Öncelikle sorular araştırmacılar tarafından birkaç kez okunmuş ve birbirlerinden habersiz bir şekilde sınıf, ünite, amaç ve YBT dağılımları yapılmıştır. Sonrasında araştırmacılar bir araya gelerek bu dağılımlar karşılaştırılmıştır. Mutabık kalınarak dağılımlara son şekli verilmiştir. Sonrasında soruların özellikleri

¹⁹ Lorin W. Anderson vd., *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing* (Longman, 2001), 30.

sayısallaştırılarak SPSS programına aktarılmış ve frekans ve yüzde analizleri gerçekleştirilmiştir.

2. Bulgular

2.1. YKS Sorularının Kapsam Geçerliliği

Bu başlık altında araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle üniversite sınavlarındaki soruların hangi sınıf konuları ile eşleştiği analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: TYT ve AYT Soruların Sınıflara Göre Dağılımı

	f	%	Sorular
9.sınıf	7	15,9	(22TYT2, 3, 4), (21TYT1), (21AYT5), (20TYT5), (19TYT3).
10.sınıf	14	31,8	(22TYT1, 5), (21TYT2, 4, 5), (21AYT2), (20TYT3), (20AYT1, 2), (19TYT1, 4, 5), (19AYT2, 5).
11.sınıf	12	27,3	(22AYT1, 2, 3), (21AYT3, 4), (20TYT1, 4), (20AYT3, 6), (19TYT2), (19AYT1, 4).
12.sınıf	11	25,0	(22AYT4, 5, 6), (21TYT3), (21AYT1,6), (20TYT2), (20AYT4, 5), (19AYT3, 6).
Toplam	44	100,0	

Tablo 3'e göre TYT ve AYT soruları %15,9'u (f=7) dokuzuncu sınıf müfredatından, %31,8'i (f=14) onuncu sınıf müfredatından, %27,3'ü (f= 12) on birinci sınıf müfredatından ve %25'i (f=11) ise on ikinci sınıf müfredatı ile eşleşmiştir. Dokuz ve onuncu sınıfların ünitelerinin TYT'de sorumlu alanı olduğu düşünüldüğünde 21 sorunun bu iki sınıf müfredatından geldiği görülmektedir. Oysaki bir önceki tablo (Tablo 2) TYT sınavında 20 soru olması gerekmektedir. Program değişiminden dolayı kimi ünitelerin sınıflar arası yer değişimi, sınıflar arasındaki soru dağılımındaki orantısızlığın nedeni olarak ifade edilebilir. Ancak onuncu sınıf müfredatından dokuzuncu sınıf müfredatına göre iki kat daha fazla soru çıkması manidardır. AYT sorularının TYT sorularına göre daha normal dağıldığı söylenebilir. Zira sorulan 23 sorunun neredeyse sınıflara eşit bir şekilde dağıldığı görülmektedir.

TYT ve AYT sorularının DKAB içeriğine dağılımları incelenmiş ve bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Soruların Ünitelere Göre Dağılımı

	f	%	Sorular
9.1	1	2,3	(22TYT4).
9.3	4	9,1	(22TYT2), (21TYT1), (21AYT5), (19TYT3).
9.4	1	2,3	(20TYT5).
9.5	1	2,3	(22TYT3).
10.1	7	15,9	(22TYT1, 5), (21TYT2, 4), (21AYT2), (20AYT1), (19TYT1).
10.3	1	2,3	(19AYT5).
10.4	5	11,4	(21TYT5), (20TYT3), (20AYT2), (19TYT4-5).
10.5	1	2,3	(19AYT2).
11.1	3	6,8	(22AYT3), (20TYT4), (19AYT1).
11.2	4	9,1	(20TYT1), (20AYT3), (19TYT2), (19AYT4).
11.3	1	2,3	(21AYT4).
11.4	3	6,8	(22AYT1), (21AYT3), (20AYT6).
11.5	1	2,3	(22AYT2).
12.1	5	11,4	(22AYT5, 6), (21AYT6), (20TYT2), (20AYT5).
12.2	3	6,8	(21TYT3), (21AYT1), (20AYT4).
12.3	1	2,3	(19AYT3).
12.4	1	2,3	(22AYT4).
12.5	1	2,3	(19AYT6).
Toplam	44	100,0	

Tablo 4'e göre en çok soru "Allah-insan ilişkisi" başlıklı 10. sınıf 1. üniteden sorulmuştur (f=7). Bu üniteyi sırası ile "Ahlaki tutum ve davranışlar" başlıklı 10. sınıf 4. ünite (f=5) ile "İslam ve bilim" başlıklı 12. sınıf 1. ünite (f=5), "İslam ve ibadet" başlıklı 9. sınıf 3. ünite (f=4) ve "Kuran'a göre Hz. Muhammed" başlıklı 11. sınıf 2. ünite takip etmektedir (f=4). "Dünya ve ahiret" başlıklı 11. sınıf 1. ve "İnançla ilgili meseleler" başlıklı 4. ünitelerden 3 soru ile "Anadolu'da İslam" başlıklı 12. sınıf 2. üniteden 3 soru sorulmuştur. 9. sınıf 2. ünite "Din ve İslam" ile 10. sınıf 2. ünite "Hz. Muhammed ve Gençlik" ünitelerinden ise hiç soru sorulmamıştır. Zengin tarafından yapılan araştırmada²⁰ da TEOG sorularının en çok inanç öğrenme alanından çıktığını ve onu sırası ile ibadet, Hz. Muhammed, Ahlak, Kuran ve yorumu ve din ve kültür öğrenme alanlarının takip ettiğini bulmuştur. 2018 tarihli ortaöğretim DKAB öğretim programında öğrenme alanları kaldırılmıştır. Bu nedenle bir

²⁰ Zengin, *Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi*, 102.

karşılaştırma yapma imkânı zor olsa da üniversite sınavındaki sorularla en azından ilk konu özelinde benzerlik göstermektedir. Zira öğrenme alanı olarak en çok sorunun çıktığı ünite Allah'a imanı ve onu tanımayı merkeze alan ünedir.²¹ Üniversite sınav sorularında ikinci en çok sorunun çıktığı ünite ise ahlak öğrenme alanı olarak düşünülebilir. Zira konu ahlaki tutum ve davranışlardır.

TYT ve AYT soruların DKAB öğretim programının amaçlarına göre dağılımları incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'de gösterilmiştir. Ortaöğretim DKAB öğretim programında 11 amaç cümlesi bulunmaktadır.²²

Tablo 5: DKAB Öğretim Programı Amaçlarına Göre Soruların Dağılımı

		f	%	Sorular
1	Dinî ve ahlaki kavramları tanımaları ve bunlar arasında ilişkileri fark etmeleri	10	22,7	(22TYT1), (22AYT1, 3, 4), (21AYT3, 4, 5), (20TYT3), (20AYT2), (19TYT4).
2	Millî, ahlaki, insani ve kültürel değerleri benimsemeleri	2	4,5	(21TYT5), (20TYT5).
3	İslam dininin temel kaynaklarını tanımaları	4	9,1	(22AYT6), (21TYT2), (21AYT6), (20TYT2).
4	Hz. Muhammed'in İslam dinindeki konumunu kavramaları	5	11,4	(20TYT1), (20AYT3), (19TYT2, 5), (19AYT4).
5	İslam dininin iman, ibadet ve ahlak esasları arasındaki ilişkiyi analiz etmeleri	11	25,0	(22TYT2, 4, 5), (21TYT1, 4), (21AYT2), (20TYT4), (20AYT1), (19TYT1, 3), (19AYT1).
6	İslam dininin- kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisini fark etmeleri	4	9,1	(22AYT5), (20AYT4, 5), (19AYT5).
7	Türk-İslam kültürünün oluşmasına etki eden bazı önemli şahsiyetleri tanımaları	3	6,8	(21TYT3), (21AYT1), (19AYT3).
8	İslam düşüncesinin farklı anlayış ve yorum biçimlerini tanımaları	1	2,3	(19AYT2).
9	Yaşayan dünya dinlerini tanımaları	3	6,8	(22AYT2), (20AYT6), (19AYT6).
10	Farklı din, inanç ve yorumlara saygı duymaları	-	-	-
11	İnsanlar, toplumlar ve milletlerarası ilişkilerde dinin önemli bir unsur olduğunu fark etmeleri	1	2,3	(22TYT3).

²¹ Milli Eğitim Bakanlığı, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018), 20.

²² Milli Eğitim Bakanlığı, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)", 8-9.

Toplam	44	100,0	
--------	----	-------	--

Buna göre DKAB öğretim programının neredeyse bütün amaçlarından sorular sorulduğu söylenebilir. Sadece DKAB öğretim programının “Farklı din, inanç ve yorumlara saygı duymaları” amacına dair soru sorulmamıştır. Toplam 11 soru “İslam dininin iman, ibadet ve ahlak esasları arasındaki ilişkiyi analiz etmeleri” amaç cümlesi ile ilişkilendirilmiştir. En çok soru bu amaç cümlesinden gelmiştir (f=11, %25). Bu amaç cümlesini sırası ile “Dinî ve ahlaki kavramları tanımaları ve bunlar arasında ilişkileri fark etmeleri” (f=10, %22.7), “Hz. Muhammed’in İslam dinindeki konumunu kavramaları” (f=5, %11.4), “İslam dininin; kültürümüz, dilimiz, sanatımız, örf ve âdetlerimiz üzerindeki etkisini fark etmeleri” (f=4, %9.1) ile “İslam dininin temel kaynaklarını tanımaları” (f=4, %9.1), “Türk-İslam kültürünün oluşmasına etki eden bazı önemli şahsiyetleri tanımaları” (f=3, %6.8) ile “Yaşayan dünya dinlerini tanımaları” (f=3, %6.8), “Millî, ahlaki, insani ve kültürel değerleri benimsemeleri” (f=2, %4.5) ve son olarak da “İslam düşüncesinin farklı anlayış ve yorum biçimlerini tanımaları” (f=1, %2.3.) amaçları takip etmektedir. “Farklı din, inanç ve yorumlara saygı duyma” amacı bilişsel boyuttan öte duyuşsal bir amacı imlediği söylenebilir. Bu nedenle de bu amaç cümlesi herhangi bir soru ile ilişkilendirilememiştir.

2.2. YKS Sorularının YBT’ye Göre Analizi

Bloom bilişsel alandaki eğitim hedeflerini aşamalı bir şekilde tasnif etmiştir. 1956 yılında yapılan sınıflama 2001 yılında güncellenerek iki boyutlu bir yapı oluşturulmuştur. Bu çerçevede TYT ve AYT sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine (YBT) göre incelenmiş ve soruların dağılımları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Soruların Dağılımı

			Bilgi boyutu				Toplam
			Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	
süreç boyutu	Hatırlama-bilgi	f	21	0	0	0	21
		%	47,7%	0,0%	0,0%	0,0%	47,7%

	Soru	(22TYT3, 5), (22AYT1, 2, 5, 6), (21TYT3), (21AYT1, 2, 5, 6), (20AYT2, 3, 4, 5, 6), (19TYT1), (19AYT2, 3, 5, 6).				
Anlama- Kavrama	f	5	16	0	0	21
	%	11,4%	36,4%	0,0%	0,0%	47,7%
Uygulama	Soru	(22AYT4), (21TYT5), (21AYT4), (19TYT5), (19AYT4).	(22TYT1, 2, 4), (22AYT3), (21TYT1, 2, 4), (21AYT3), (20TYT1, 2, 3, 4, 5), (20AYT1), (19TYT2), (19AYT1).			
	f	0	0	1	0	1
Çözümleme	%	0,0%	2,3%	0,0%	0,0%	2,3%
	Soru		(19TYT4).			
Değerlendirme	f	0	0	0	0	0
	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Yaratma	f	0	0	0	0	0
	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Toplam	f	26	17	1	0	44
	%	59,1%	38,6%	2,3%		100,0%

Tablo 6 incelendiğinde TYT ve AYT'de %47.7'si (f=21) hatırlama-bilgi basamağında, %47.7'si (f=21) anlama-kavrama basamağında, %2.3'ü (f=1) uygulama basamağında ve yine %2.3'ü (f=1) de çözümleme basamağından soru sorulmuştur. Değerlendirme ve yaratma basamaklarından ise hiç soru sorulmamıştır. Literatürde farklı ders sorularının da YBT

çerçevesinde değerlendirilmiş ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır. 2011 ila 2020 yılları arasında YKS'deki Türkçe paragraf sorularının YBT'ye göre incelendiği bir araştırmada; bilişsel süreç boyutunda hatırlama ve anlama basamağında soruların olduğu diğer basamaklardan hiç soru sorulmadığı bulunmuştur.²³ YKS'deki Fizik sorularının incelendiği bir araştırmada da değerlendirme ve yaratma basamağından soru sorulmadığı tespit edilmiştir.²⁴ Coğrafya²⁵ ve matematik²⁶ alanından çıkan sorulara ilişkin yapılan bir çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Testlerdeki soruların %59.1'i (f=26) olgusal bilgi basamağında iken, %38.6'sı (f=17) ise kavramsal bilgi basamağındadır. Yalnız bir adet sorunun yani bütün soruların %2.3'ü işlemsel bilgi basamağında olduğu değerlendirilmiştir. Üst bilişsel bilgi basamağından ise hiç soru sorulmamıştır. Bu sonuçlar literatürdeki araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Türkçe paragraf sorularının incelendiği bir araştırmada da soruların tamamı kavramsal bilgi basamağında olduğu değerlendirilmiştir.²⁷

Koca, ortaöğretim DKAB öğretim programı kazanımlarını Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre sınıflandırdığı çalışmasında²⁸ kazanımların %96'dan fazlasının ilk seviye basamaklar olan olgusal ve kavramsal bilgi basamağında olduğunu tespit etmiştir. Bunun yanı sıra üst bilişsel basamağında ise hiçbir kazanım bulunmamaktadır. Ayrıca bütün sınıf düzeylerinde uygulama ve yaratma basamaklarında hiçbir kazanım yer almamıştır. Yıldız'ın 4-8 sınıflar DKAB öğretim programı üzerine yaptığı araştırmada da²⁹ benzer oranlar bulunmuş ve kazanımların ilk seviye basamaklarda toplandığı bulunmuştur. Bu sonuçlar

²³ Kan - Duman, "Üniversiteye Giriş Sınavlarında Yer Alan Türkçe Testlerindeki Paragraf Sorularının Çeşitli Açılardan İncelenmesi", 1015.

²⁴ Yamak vd., "2016 LYS ve YGS Fizik Sorularının Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar Açısından Analizi", 804.

²⁵ Ömer Faruk Sönmez - Hakan Koç Taner Çifçi, "ÖSS, YGS VE LYS Sınavlarındaki Coğrafya Sorularının Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Düzeyi Açısından Analizi", *Karadeniz Araştırmaları* 36/36 (01 Haziran 2013), 273.

²⁶ Taliha Keleş - Mihriban Hacısalıhoğlu Karadeniz, "2006-2012 Yılları Arasında Yapılan ÖSS, YGS ve LYS Matematik ve Geometri Sorularının Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre İncelenmesi", *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)* 6/3 (10 Aralık 2015), 545.

²⁷ Kan - Duman, "Üniversiteye Giriş Sınavlarında Yer Alan Türkçe Testlerindeki Paragraf Sorularının Çeşitli Açılardan İncelenmesi", 1016.

²⁸ Hüseyin Kasım Koca, "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (30 Haziran 2022), 310.

²⁹ Mehmet Yıldız, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı'ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/19 (30 Haziran 2021), 339.

soruların kazanımlarla bilgi boyutunda nispeten uyum içinde olduğunu göstermektedir. Ancak bilişsel süreç boyutunda bu tam olarak söylenemez. Zira Koca'nın çalışmasında değerlendirme ve çözümlenme bilişsel süreçlerinde de kazanımların önemli bir ağırlığı bulunmaktadır.³⁰

Tartışma ve Sonuç

Türkiye'de eğitim kurumlarına giriş sınavları zaman zaman değişmektedir. Bu değişim daha çok ya sınavın adı ya da sınavın uygulama biçimine ilişkin olmaktadır. Bu tür değişimlerin mazrufa odaklanmaktan öte zarfa odaklanmaktadır. Sınavların adları değişse de sınav sorularının hala test merkezli olması, öğrencinin farklı gelişim yönlerini dikkate almaması eleştirilen bir durumdur. Zira sınav odaklı eğitim sistemi eğitimin bütün paydaşlarını olumsuz etkilemekte ve hedeflerin gerçekleşmesi önünde bir engel olmaktadır. Mesela sınav odaklı eğitim okulun öğretme kabiliyetini, kurum kültürü oluşturma ve sürdürme becerisini olumsuz etkilerken bu süreci yöneten öğretmenlerde de eğitimin organizasyon ve temellendirmesinde anlayış değişikliklerine neden olabilmektedir.³¹ Kurum ve öğretmenin tesirinin yanı sıra öğrencinin de akademik gelişim dışındaki diğer gelişim alanlarının önemini azaltmakta hatta bu gelişim alanları yok bile sayılabilmektedir. Ayrıca öğrenci kimi zaman bir yıldan daha fazlaya mal olan soru çözümüne vaktini ayırmakta, gönüllük faaliyetleri, hobiler, sportif ve sanatsal etkinlikleri ötelemektedir. Sıralamada başarıyı yakalamayan öğrenci kendine özsaygısını yitirmekte, mesleki ve akademik kariyerini doğru bir şekilde planlayamamaktadır. Zira iyi bir mesleki ve akademik kariyer için soru merkezli sınavdan iyi bir derece elde etmesi varsayılmaktadır.

Merkezi sınavlar çoğunlukla eğitime olumsuz etki etmektedir. Ancak bu durum merkezi sınavlardaki soruların analizlerini engellememelidir. YKS'deki TYT ve AYT sınavlarında DKAB dersinden çıkan sorularını ortaöğretim DKAB öğretim programı ile ilişkisini ele almayı amaçlayan bu çalışmada TYT'deki soruların sınıflara göre orantısız bir şekilde dağıldığına ulaşılmıştır. Salgın nedeniyle TYT'de 10. sınıf müfredatından gelen sorular 9. sınıf müfredatından gelen soruların iki katıdır. Bunun nedeni de Millî Eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı YKS'deki kazanım ve açıklamalarda bulunabilir. Zira ilgili

³⁰ Koca, "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi", 303-309.

³¹ Arife Gümüş, "Türk Eğitim Sisteminin Sınavlarla İmtihani (Politika Notu)" (İlke Yayınları, 2018), 5.

dokümanın 2019 ve 2020 yılında yayınlanan kılavuzlarında 2019 yılında sınava girecek adayın dokuzuncu sınıftaki ‘inanç’, ‘ibadet’, ‘ahlak ve değerler’ ile ‘din kültür ve medeniyet’ öğrenme alanları olan dört üniteden sorumlu tutarken; onuncu sınıftan ‘inanç’, ‘ibadet’, ‘Hz. Muhammed’, ‘vahiy ve akıl’, ‘ahlak ve değerler’ ile ‘din, kültür ve medeniyet’ öğrenme alanları olan altı üniteden sorumlu tutmuştur.³² 2020 yılında yayınlanan kılavuzda da 2019’da olduğu gibi aday dokuzuncu sınıfta dört ünite, onuncu sınıftan ise altı üniteden sorumlu tutulmuştur.³³ Burada sorulmayan ünitelerin nasıl belirlendiği bir merak konusu olmasının yanı sıra bu türden bir sınırlandırmanın nedeni olarak salgın gösterilebilir. Ancak TYT’de soruların dağılımında görülen bu durum AYT’de sorularında bulunmamaktadır. AYT’de ise soruların sınıflara göre normal dağıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Ortaöğretim DKAB öğretim programındaki iki ünite hariç tüm ünitelerden soru çıkmıştır. Bu sonuç YKS sorularının ortaöğretim DKAB öğretim programını kapsadığı şeklinde değerlendirilebilir. Sorular programın amaçlarına göre incelendiğinde ise YKS’deki sorular sadece ‘Farklı din, inanç ve yorumlara saygı duymaları’ amacı ile ilişkilendirilememiştir. Altaş’ın da 2015 ila 2019 yılları arasındaki TYT sorularının konu dağılımları ile ilgili olarak farklı din ve mezheplere ilişkin TYT’de de soru çıkmadığını bulması³⁴ araştırmanın sonuçları ile benzerdir. Ortaöğretim DKAB öğretim programının 11 amaç cümlesinden 4’ünde “tanıma”, 3’ünde “fark etme” ve diğer amaç cümlelerinde ise “analiz etme”, “kavrama”, “benimseme”, “saygı duyma” fiilleri kullanılmıştır. Saygı duyma amacına yönelik soru sorulmazken ve farkında olmaya, analiz etmeye, benimseme daha az soru ilişkilendirilmişken soruların yoğunlukla tanıma, fark etme ve kavrama amaçlarına odaklandığı görülmektedir. TYT ve AYT soruları programın belirli amaçlarına yoğunlaşmaktadır. Sorular ile amaçlar arasındaki bu kısmi uyumsuzluğa, kazanımlara ilişkin yapılan analizde Koca da dikkat çekmiş ve kazanımların programın amaçlarını karşılamadığına işaret etmiştir.³⁵ Soruların ünitelere dağılımında var olan dengenin programın amaçlarında tam olarak sağlanamaması Koca’nın da işaret ettiği gibi üniteler ile

³² Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, “(ÖSYM Tarafından 2019 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019).

³³ Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, “(ÖSYM Tarafından 2020 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar”.

³⁴ Nurullah Altaş, *Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2022), 427.

³⁵ Koca, “Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Bulunan Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne Göre İncelenmesi”, 311.

amaçlar arasındaki uyumun tam olarak sağlanmadığı ile açıklanabilir. Bunun için programın amaçları ile ünite ve kazanımları arasındaki uyumu ele alan ek çalışmaların yapılması önerilebilir. Bu durumun bir başka nedeni ise YKS'deki soruların daha çok YBT'ndeki kavramsal ve olgusal bilgi boyutlarındaki hedeflerden ve hatırlama ve anlama basamağından gelmesi de olabilir.

YBT'ye dağılımında TYT ve AYT sorularının neredeyse tamamı kavramsal ve olgusal bilgi boyutlarında hedefler ile eşleştirilmiştir. Sadece bir soru işlemsel bilgi boyutunda değerlendirilmiştir. Bu durum soruların temel düzeyde bilgiyi ya da temel düzeydeki bilinmesi gerekenler arasındaki ilişkileri ele aldığı gerçeğine götürmektedir. İşlemsel ya da üst bilişsel boyuttan neredeyse soru sorulmaması ($f=1$) anlamlı bir sonuçtur. Bunun yanı sıra soruların yaklaşık %95'inin hatırlama ve anlama basamağından sorulması da manidardır. Zira bu basamaklar en birincil basamaklardır ve uzun süreli bellekten sorunun hatırlanmasını ve anlam çıkarmayı amaçlamaktadır. PISA ve TIMSS gibi uluslararası sınavlar üst düzey bilişsel becerilere değer verirken, Türkiye'deki YKS gibi ulusal sınavlar da mevcut yapılarıyla hâlâ klasik içeriğe sahip ve ezber bilgiye öncelik vermesi³⁶ kabul edilebilir bir durum değildir. Bunun yanı sıra ortaöğretim DKAB öğretim programı 2005 yılından günümüze kadar yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmaktadır.³⁷ 2018 tarihli programda yapılandırmacı öğrenme modelini destekleyen çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme, beceri temelli öğrenme gibi yaklaşımlar dikkate alınmıştır.³⁸ Bu yaklaşımlar dersin değerlendirmesinde üst düzey bilişsel becerilerin kullanılmasını imlemesine rağmen YKS'deki soruların hatırlama ve anlama basamağında yığılması soruların dersin eğitim yaklaşımı ile uyumsuzluğuna işaret etmektedir. Bir diğer tabirle DKAB alanındaki sorular üst düzey düşünme becerilerini ölçmemektedir.

YKS DKAB soruları ile ilgili çıkan bu durum diğer sosyal ya da fen dersleri için de geçerlidir. Zira literatürde farklı derslere ilişkin yapılan analizlerde de benzer sonuçların çıktığı ifade edilmişti. Sorulardaki bu durumun ortaöğretimdeki DKAB öğretimine nasıl etki

³⁶ Barış Uslu, "From PISA and TIMSS to YKS: Comparing International and National Exams within Educational Policy Context", *Eğitimde Kuram ve Uygulama* 2022/ (13 Ekim 2022), 1-5.

³⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, "Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005), 13.

³⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)", 8.

ettiği çalışılmaya değer bir konudur. TYT ve AYT sorularının YBT çerçevesinde değerlendirilmesinin ortaya çıkardığı sonuçlar ters bir etki olarak öğretim sürecine de etki etmektedir. Zira sınav merkezli bir ders anlatısı sınav soruları çerçevesinde öğretim sürecine zemin hazırlamakta ve eğitimin paydaşları olan veli, öğrenci ve öğretmeni bu minvalde bir sürece itmektedir. Bu durum da farklı sorunlara neden olmaktadır. Zira öğretmenler öğretim programına ya da belirlenen ölçütlere değil de sınava göre öğretim yapması, eğitimdeki gelişmelerin önündeki en büyük engel olarak gösterilmektedir.³⁹ Bu baskı öğretim sürecinde programdaki becerileri, değerleri önemsizleştirmekte daha bilişsel ve ilk basamak hedefleri değerli hale gelmektedir. Mesela bu sonuçlar hayatın içinden olan DKAB derslerini teknik bir duruma düşürmekte, anlama, analitik ve eleştirel düşünmeyi, medya, bilgi, teknoloji gibi çeşitli okuryazarlık türlerini barındıran 21. yüzyıl becerilerini hedefleyen bir ders, böylelikle soru çözmeye odaklanan bir derse dönüşmektedir. Bu sonuç aynı zamanda öğretmenin dersteki kullanabileceği materyalleri, yöntemleri, stratejileri de değiştirmekte ve dersi amaçlarından uzaklaştırmaktadır. 12. sınıflarda diğer derslerin yanı sıra DKAB derslerinin işlenmediğine ilişkin kamuoyundan yükselen şikâyetlerde bu durumun bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Ortaöğretimden üniversiteye geçiş Türkiye için önemli bir sorun alanı olmaya devam etmektedir. Ancak özelde DKAB derslerinden YKS’de soru sorulmasının analiz edilmesi, öğretmen, öğrenci ve uzmanlara bakan taraflarıyla değerlendirilmesi ve sonuçların eğitim politikacıları ile paylaşılması gerekmektedir.

³⁹ Gümüş, “Türk Eğitim Sisteminin Sınavlarla İmtihanı (Politika Notu)”, 5.

Kaynakça / References

- Altaş, Nurullah. *Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2022.
- Anderson, Lorin W. vd. *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing*. Longman, 2001.
- Coşkun, Mücahit - KARTAL, Fatih. "KPSS'de Çıkan Coğrafya Alan Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi". *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/2 (28 Aralık 2020), 625-642.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. ed. Selçuk Beşir Demir - Mesut Bütün. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015.
- Gümüş, Arife. "Türk Eğitim Sisteminin Sınavlarla İmtihanı (Politika Notu)". İlke Yayınları, 2018. https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turk_egitim_sisteminin_snavlarla_imtihani.pdf
- Gürer, Banu. "Merkezi Sınav Sisteminde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi". İLKE Analiz (blog), 16 Aralık 2022. <https://www.ilkeanaliz.net/2022/12/16/merkezi-snav-sisteminde-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi/>
- Kan, Mustafa Onur - Duman, Seyran. "Üniversiteye Giriş Sınavlarında Yer Alan Türkçe Testlerindeki Paragraf Sorularının Çeşitli Açılardan İncelenmesi". *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 9/3 (2021), 1012-1021.
- Keleş, Taliha - Karadeniz, Mihriban Hacısalıhoğlu. "2006-2012 Yılları Arasında Yapılan ÖSS, YGS ve LYS Matematik ve Geometri Sorularının Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre İncelenmesi". *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)* 6/3 (10 Aralık 2015), 532-552. <https://doi.org/10.16949/turcomat.48130>
- Koca, Hüseyin Kasım. "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (30 Haziran 2022), 293-313. <https://doi.org/10.33420/marife.1073909>
- Küçükahmet, Leyla. *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.
- Milli Eğitim Bakanlığı. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)". Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı. "Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı". Milli Eğitim Bakanlığı, 2005.
- Milli Eğitim Bakanlığı. "Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı". Milli Eğitim Bakanlığı, 2010.

- Ozan, Ceyhun. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Sage Yayıncılık, 2013.
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. "2022 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzu". ÖSYM, 2022. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/YKS/kilavuz_11022022.pdf
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. "YKS çıkmış sorular". Erişim 11 Ekim 2022. <https://www.osym.gov.tr/TR,15164/yks-cikmis-sorular.html>
- Sönmez, Ömer Faruk - Çifçi, Hakan Koç Taner. "ÖSS, YGS VE LYS Sınavlarındaki Coğrafya Sorularının Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Düzeyi Açısından Analizi". *Karadeniz Araştırmaları* 36/36 (01 Haziran 2013), 257-275.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. "(ÖSYM Tarafından 2019 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar". Milli Eğitim Bakanlığı, 2019. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/30100127_2019_yuksekgretimegecis_kazanimler.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. "(ÖSYM Tarafından 2020 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar". Milli Eğitim Bakanlığı, 2020. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_04/01132610_2020_yks_guncel.pdf
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. "(ÖSYM Tarafından 2022 Yılında Gerçekleştirilecek TYT, AYT ve YDT Sınavlarına Esas) Ortak Derslere Ait Kazanım ve Açıklamalar". Milli Eğitim Bakanlığı, 2022. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/22160601_2022_YKS.pdf
- Uslu, Barış. "From PISA and TIMSS to YKS: Comparing International and National Exams within Educational Policy Context". *Eğitimde Kuram ve Uygulama* 2022/ (13 Ekim 2022), 1-5. <https://doi.org/10.17244/eku.1054071>
- Yamak, Suat vd. "2016 LYS ve YGS Fizik Sorularının Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar Açısından Analizi". *Cukurova University Faculty of Education Journal* 47/2 (01 Ekim 2018), 798-832. <https://doi.org/10.14812/cuefd.272368>
- Yıldız, Mehmet. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı'ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/19 (30 Haziran 2021), 307-342. <https://doi.org/10.51553/bozifder.898308>
- Zengin, Mahmut. *Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi*. Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2017.

Şırnak Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi

Şırnak University
Journal of Divinity Faculty

ISSN: 2146-4901
e-ISSN: 2667-6575

YAZAR KATKI ORANI BEYANI (AUTHOR CONTRIBUTION STATEMENT)

Makale Bilgisi (Article Information): Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi

Makaledeki Yazar Katkılarının Yüzde ile Gösterilmesi (Showing Author Contributions in the Article as Percent)		1. Sorumlu Yazar (Responsible Author)	2. Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)
Çalışmanın Tasarlanması	Conceiving the Study	%60	%40
Veri Toplanması:	Data Collection	%55	%45
Veri Analizi	Data Analysis	%45	%55
Makalenin Yazımı	Writingup	%40	%60
Makale Gönderimi ve Revizyonu	Submission and Revision	%60	%40

Not(e): Belgenin imzalı asıl nüshası dergi süreç dosyalarında mevcuttur (The signed original copy of the document is available in the journal process files archive).